

Tomas Çerme: ASURLAR

Posted on 03/01/2021

Ülke veya ulusların tarihi incelenirken, geçirilen sürecin belli bir dönemin veya sürecin sabit bir döneminden itibaren değil, bilinen en eski tarihi belgelere dayanarak ve filolojik araştırmalarla saptamak gerekir. Bu belgeler arkeolojik araştırmalarla elde edilen kültür ve uygarlık buluntuları çivi veya hiyeroglif yazılı tabletler kaya yazıtları ile çağdaş bilim adamlarının eserleridir. Arkeolojik araştırmalarla elde edilen kültür ve uygarlık ürünleri eski halkların geçirdikleri aşamalarla günümüzdeki yaşam şekli arasında bağlantıyı sağlayabildikleri için önemlidir. Bunlar binlerce yıllık bir gerçeği günümüze ulaştıran somut belgelerdir.

İngiliz arkeolog Austen Henry Layard 1839'larda Doğuya seyahat etti. 1845'te Mezopotamya'da kazı çalışmalarına girişti. Çok geçmeden aynı bilim dalında meslektaşlarının pek azının sahip olduğu bir yetenek gösterdi. Yalnız bir arkeolog değil, aynı zamanda yaptığı işleri parlak bir biçimde betimleyebilen kusursuz bir yazar olduğunu kanıtladı.

Ninova ve kalıntıları (1848-1849) ve İran Sus..n ve Babil'deki ilk maceralar (1887) adlı kitapları Layard'ın başlıca eserleridir. Süryaniler, Yakubiler, Nasturiler ve keldani'ler Asur kökenli olduklarını ilk iddia eden arkeolog Henry Layard oldu.

Asurlar bugünkü Irak'ın kuzeyi ile Doğu Toroslar'ın güneyini kapsayan bölge merkez olmak üzere, MÖ 2000-620 yılları arasında hüküm süren Sami soyundan bir halktır. Asurlular bu uzun hakimiyet döneminde bütün komşuları içerisinde ilk yüzyıllarda sömürge olarak nitelenen ticaret kolonileri kurmuşlar daha sonraki güçlü krallık saltanatları içerisinde ise komşu halkları kılıç zoru ile haraca bağlamışlardır. Bu nedenle Asurlar tarihte vahşetleri ile

tanınmaktadırlar.

Asurlar en parlak dönemlerinde Mısır, İsrail, Suriye Tuz gölüne kadar İç Anadolu'yu, Fırat ve Dicle'nin yukarı bölümlerine kadar Doğu Anadolu'yu, Hazar denizinin güneyine kadar Basra körfezinin batısı ile Mezopotamya'nın tümünü yağlamışlardı.

Dünyanın en zengin yerleri olan bu ülkelerdeki yüzbinlerce insanı Asur'a götürerek köle olarak çalıştırmışlardır. Bunun sonucunda merkez Asur bölgesinde dehşet uyandıran kültür öğeleri bırakmışlardır. Asurlar çağın savaş ve kan makinası olup onlara göre haraç vermeyen herkes düşmandır, haksızdır. Bu nedenle de tanrıların emri gereği işkencelerle ve törenlerle öldürülmeleri gerekir.

Çünkü Asur kralı Tanrı sayılır, emri tanrısal buyruktur. Asur imparatorluğunun karakterini kısaca açıkladıktan sonra şimdi de tarihine konumuzu ilgilendirdiği ölçüde kısaca değinelim. Asurlar hakkında bilgiler kendi krallarınca tutulan *Annel* adı verilen yıllıklar ve komşu halklarının tuttukları *Annel*'ler ile *Karum* adı verilen ticaret kolonilerinden elde edilen çeşitli arkeolojik kalıntılar ve kil tabletlere yazılan mektup türü ticari vesikalardan elde edilmektedir.

Asurlular ilk yıllarda Anadolu'nun Doğu yöresinde Kaniş (Kültepe), Hattuşaş (Boğaz köy), Malidya (Malatya), Arganu (Ergani), Mısır, Doğu Akdeniz kıyıları ve Medya şehirlerinde ticaret kolonileri kurmuş olup bu koloniler arasında 200-300 eşekten meydana gelen kervanlarla ticaret yapmışlardır.

Bu kolonilere hammadde olduğu gibi kumaş, kalay, altın gibi madenlerle dokumalar ve hayvan şeklinde pişmiş topraktan yapılmış içki kapları götürüp satmaktaydılar. Böylece ilk yıllardan itibaren Asur'un zengin olmasını sağlamışlardı.

Asur ticaret kolonilerinde elde edilen belgelerde Akad Kralı I. Sargon'dan söz edilmektedir.

Kral I Şemşi Adad MÖ (1725-1695) döneminde kuzeydeki “Ari” kavimleri ile mücadele başlamış olup, bunlarla anlaşma yapmayı yeğlemiştir.

Çünkü yerleşik kavimleri kolayca ortadan kaldırmasına rağmen göçebeleri ancak bu yolla susturmak siyasetini gütmüşlerdi, ancak kendisini Dünyanın dört bucağı kralı ve tanrı sayan I. Şemşi Adad Mittanilere yenilerek uzun bir dönem onların hakimiyetlerinde kalmışlardır. Aynı şekilde kral I. İşme Doğan (MÖ 1594) Mittanilere yenilmiştir.

Böylece Mittaniler Asur’a ilk darbeyi vuran halk unvanı almışlardır. Uzun yıllar sonra Mittani’de taht mücadelesi ve iç karışıkların başlaması üzerine Asurlar onları yeniden hakimiyetlerini aldıkları gibi Mittanide taht ve iç karışıklıkların başlaması üzerine Asurlar yeniden hakimiyetlerini aldıkları gibi Mittani’yi de ortadan kaldırmışlardır.

I. Tıglat Pileser (MÖ 1116-1077) Mittani’den sonra daha kuzeye doğru yönelerek Dicle’nin yukarı kesiminde ve Van gölünün kuzeyinde oturan “Nain” (düşman) adı verdikleri Ari boylarına saldırmaya başlamışlardır. Bu kralların yıllıklarında nasıl halkı kılıçtan geçirdikleri, dağları kana boyadıkları, şehirleri ateşe verdiklerini anlatılmaktadır.

Yine kral III. Salmannasar (MÖ 858-854) yıllıklarında ve Ninova’nın güneyinde yer alan Balavat tepesindeki İmgur-Ellil hareketlerinde bulunan “Tunç kapılarındaki” tasvirlerde aynı şekilde konulara yer verilerek Nairilerin kraliyet şehirlerinden Sagunia ve Arzakus’un yıkılışı insan kafalarından kalelerin yapılışı, askerlerin canlı olarak kazıklanarak sıraya dizilişi, şehirlerin yağma edilişi açık bir şekilde anlatılmaktadır. Asur’un bu kana doymaz saldırıları üzerine ilerde anlatılacağı gibi “Urartu” devleti “Hurri” ve Ari boylarının konfederasyon şeklinde bir araya gelmelerinden oluşmuştu.

Kuzey Suriye’de yaşayan Aramiler ve Medler zaman zaman Asurlar’a baskınlar düzenleyerek onlara ağır darbeler vurmuşlarsa da düzenli orduları olmadığı için Asur’u ortadan kaldıramamışlardır. Asur kralları hiçbir ülke ile anlaşma yoluna gitmemişlerdir. Sürekli savaş

durumunda bulunmuşlardır.

Savaşı Tanrı buyruğu olarak ileri sürüyor, kendilerinin de Tanrı olduğunu (Asur = Tanrı demektir) iddia ediyorlardı. Bu nedenle bütün komşuları ile savaş halindeydiler. Bu arada kuzeyde örgütlenmesini tamamlayan Urartu krallığı üzerine iki sefer düzenleyerek kral Salmanasar Urartu kralı Arğişti (MÖ 760 - 750) tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı. Daha sonra da Arğişti'nin oğlu III. Sardun'da Asur kralı V. Aşşun Nirani (MÖ 754 - 745)'yi mağlup etmiştir.

Asur Krallığı'nın güneyinde orta Mezopotamya bölgesini kapsayan yine Sami soylu etnik unsurlardan oluşan Babil krallığı bulunuyordu. Babil çağın en zengin ve kültür açısından ileri olan ülkesi durumunda bulunuyordu. Kral II. Nabuşodonosor Babil'i her bakımdan bayındır hale getirmişti. Asurlar kuzeyde Urartu'dan sert darbeler yiyince saldırıların yönünü Batıya ve Güneye çevirerek Babil'i yağmaladılar.

Kral III. Tiglatpileser Doğunun bu ünlü ve esrarengiz şehrini ele geçirerek tahrip etti. Batıda Fenike ve Filestin'i işgal ederek haraca bağladı. III. Tiglatpileser (MÖ 744 - 727) ın ölümü üzerine taht kavgaları neticesinde, kısa dönemli olarak bazı krallar hakim oldularsa da Asur'un dehşetini tüm halklar üzerinde uygulayan kral II. Sargon (MÖ 721 - 705) olmuştur. İşkence ve ölüm fabrikasını Dicle kenarındaki Asur kalesinde kurmuştu.

Bu arada başkent Asur'dan sonra Nemrud ve oradan da Ninova'ya taşınmıştı. Bu üç şehir Dicle kenarında bulunmakta idiler. Ancak yeni kurulan Horasabad şehrinde başkent olarak kullanıldığı bu dönemde görülmektedir. Bu şehrin Doğudaki Medya seferleri için üs olarak kurulduğu daha sonraki dönemlerden anlaşılmıştır.

Kral II. Sargon İsrail'in başkenti Samarra'yı ele geçirip yağmaladıktan sonra, halkını köle olarak diğer bölgelere dağıttı. Bundan sonra devam edecek olan İsrail halkının ızdırap dolu hayatı da Ari halkınıninkine ilave oluyordu. II. Sargon kuzeye doğru yönelerek Tahal'ı haraca

bağladı, oradan Doğu'ya yönelip Malidiya'yı kuşattı, ancak burada seri bir direnişle karşılaştı. Bundan sonra Kharocaba da denen II. Sargon eski yenilgilerin acısını çıkarmak için Batı İran seferlerince hazırlandı. Bu sırada Urartu kralı Rusa, Batı İran'daki Medya halklarını örgütlemekte idi. Manai bölgesinde Muşaşır (Ardımı) kenti zenginlik ve imar açısından Sargon'un gözlerini kamaştırmakta idi. Rusa burayı kutsal bir şehir olarak da imar etmiş, yakınında ünlü Haldi Tapınağını kurmuştu. II. Sargon MÖ 716'da Zağros dağlarını eşeklerle takviye edilmiş ordusuyla aşarak Manai'ye girdi. Şehirleri yerle bir edip şaraplar akıttı, ağaçları teker teker kestirerek ekinleri de ateşe verdi. II. Sargon'un yıllıklarında belirtildiğine göre şehirlere su getiren kanalların tıkanması üzerine taşan sular ortalığı çamur deryası haline getirmişti.

Tabii insanlar ya katlediliyor, yahut da köle olarak Asur'a götürülüyordu. II. Sargon kuzeye doğru yönelerek yağma ve tahrip saldırılarına devam ettiği bir sırada Urartu kralı Rusa ile karşılaştı, çıkan korkunç ve dehşet verici savaşta Rusa yenilerek intihar etti. II. Sargon zafer sarhoşluğu ile tutsak ettiği Urartu soylularını birbirlerine bağlayarak Asur'a gönderdi. Bundan sonra da kuzeybatıya yönelerek aniden Muşaşır (Ardını) kentinin karşısında görüldü. Şaşkına dönen halkın Haldi için verdiği sayısız kurban da Sargon'un katliamını önleyememiştir. Şehir yağma edilip yerle bir edildikten sonra yakınında bulunan ve çok zengin olan Haldi Tapınağı da aynı akıbeti paylaşmıştı. Sargon Muşaşır Sarayı ve Haldi Tapınağı'ndan aldığı 10 ton kadar altın ve gümüş ile çok sayıda değerli eşyayla beraber on bin kadar hayvan ve 6110 tutsağı köle 260 asılzadeyi de zafer töreninde işkence ile öldürmek için sürüp götürmüştü. Bu konudaki Asur çivi yazılı belgeler halen Louvre Müzesi'nde saklanmaktadır. Kral II. Sargon kuzeydeki dağlık bölgelerde bulunan Arya boylarını yenemediği için bunlarla anlaşmak zorunda kalmış, bu nedenle Muşkiler ile anlaşma yapmasına rağmen Kurtilerin bir baskını sonucu öldürülmüştü. II. Sargon'un ölümü üzerine Asur tahtında el değiştirmeler sıklaşır. Yer yer isyanlar baş gösterir. Ancak bunlar her seferinde kanla bastırılmaktadır. Babil ve İsrail yeniden yıkıma uğrar. Halkları köle olarak dağıtılır. Mısır işgal edilerek Asur imparatorluğu en geniş sınırlarına ulaşır. Bu dönemde Asur'un son büyük kralı Asurbanipal (MÖ 668 - 627) tahtta görülmektedir ki Elam,

Mısır ve Doğu Akdeniz'deki tüm şehirler ele geçirilir. Ancak göçebe terör kavimleri olan Iskit ve Kimmerlere karşı anlaşmalar yapılarak önlem alınabilmektedir. Bu kralın en önemli işlerinden biri Ninova'da kurduğu kütüphanede zamanına kadar yazılmış olan çivi yazılı belgeleri toplanmış olmasıdır. Asurbanipal'dan sonra tahta geçen krallar çöküşe doğru giden imparatorluğun yıkılışını önleyememektedir. Güneyde Babil yeniden bağımsızlığı için savaş vermektedir. Doğuda Zağros dağlarındaki An kökenli Med boyları birleşerek tarihte Med Devleti olarak geçen Arya birliğini oluşturmuşlardı. Med (Arya)'ler MÖ 612 yılında Ninova'yı kuşatarak ele geçirdiler. Harran'a çekilen Asur önde gelenlerinin son orduları da yenilince, yağma, kan ve dehşet üzerine kurulan görkemli Asur İmparatorluğu da tarihin çivi yazılı kil sayfaları arasına gömülmüş oldu.

Dehşet üzerine kurulan Asur sanatı Mezopotamya özelliklerini taşıyan küçük boyutlu kil objelerden oluşmakla beraber, Nemrud, Ninova, Khorasabat gibi başkentlerde saray ve kale kapılarında göze çarpan sfenksler, alçak kabartmalar ve fildişi kabartmalarla dehşet verici sahnelerin yer aldığı abidevi eserleri de kapsamaktadır. Bu sanatta Mısır ve Hitit sanatının etkileri büyük ölçüde görülmektedir. Bu gibi büyük boyutlu Asur sanatı savaş şehirlerin işgali ve yakılışları tutsaklara yapılan işkenceler ve av sahnelerini kapsamaktadır. Bunun en güzel örnekleri de balavat tunç kapı tasvirleri olduğu yukarıda belirtilmişti Küçük boyutlu Asur sanatı pişmiş topraktan olup bunlar Ritonlar (Toprak içki kaba) kil tabletler ve mühürlerdir. Asurların tarihte vahşetleri ile tanındıkları ve Sami soylu bir kavim olduklarına yukarıda değinilmişti. Ele geçirdikleri tutsakların kesilen kafalarından piramitler oluşturdukları gibi bir kısmını da başkente getirip köle olarak dağıtıyorlardı. Soyluları resmi bir törenle işkenceden geçirirlerdi. Bu konuda Fransız yazar Guy Annequin şöyle demektedir: "Bütün şaşalı bahçelerine. Mobilyalarına, fildişlerine rağmen Asurlar tarihte sevimsizlikleri ile de tanımlanmaktadırlar. Son derece bayağı ve hoyrat kimseler olmuşlardır. Ele geçirdikleri şehirleri yasalarına göre ateşe verip yağmaladıktan sonra yöneticileri ve kralı zafer törenleri ile işkence alanında (Tören Alanı olmalı) öldürdüler."

Toplanan halka, kestikleri kellelerden yaptıkları piramitleri sergilerlerdi. Toplanan halk da

zafer çığlıkları atarak, derileri yüzülsün, organları kesilsin, sırtlarından şişleyin diye zaferi kutlardı. Tutsak edilmiş kral veya prens önce burun deliklerinden geçirilmiş bir çengele takılan iple aşağılandıktan sonra kralın saltanat arabasına koşulup geri geri giderek çektilirdi. Daha sonra kulakları burnu kesilir, gözler oyulur, dili kökünden sökülür, elleri ve ayakları kesildikten sonra ölüme terk edilirdi. En korkunç Asur kralları da Assurhanibal ve Senneharip'ti. Asur ordusu bütün insani duygulardan yoksun olup savaşı ve zaferi tanrıların bir vergisi sayar sadece zenginlikleri ele geçirmenin önemli olduğunu düşünürdü.

Asur imparatorluğun bakiyeleri Mezopotamya'da gerçekten de tanrının gazabına uğramış gibi; Ninova'nın MÖ 612'de yakılıp yıkılmasından günümüze kadar dur durak bilmeyen saldırılara hedef olan Asurlular'ın bakiyeleri Nasturiler, Keldaniler, Süryaniler, Yakubiler'in son derecede zor durumları Austen Henry Layard aracılığıyla Batı dünyasına iletildi.

Midyat (Cebel tor) Tur Abdin bölgesinde Hıristiyan toplulukları araştıran Claudius James Rich'den İstanbul İngiliz Elçiliği Şapelhi din görevlisi Lindsaya Rapor 17-11-1815 Nasturi ve Süryani Ruhbanla ilgili şunları aktarmaktadır. "Nasturilerin patriği Kuzey Kürdistan dağlarındaki Kokhannes'de ikamet eder, vassalları üzerinde ölüm veya yaşamlarına karar verme yetkisi vardır. Bir dini mezhebin başı olmaktan ziyade savaşçı bir kabilenin şefine benzer. Kendisiyle yalnızca aşiret reisi ve mızrak ve tüfek kullanıcısı olarak övünür. Süryani Yakubiler'in barbarlığı ve cehaleti inanılmayacak ölçülerde, papazları ve onların cemaatları Tur-Abdin dağlık bölgelerindeki bir piskopos, tüfek kullanmada cemaatinin en namlı eşkıyası kadar usta, tüfeğini hep yanında taşıyor, ayindeyken bile kilisenin kapısındaki bir kavgada etkin bir rol almak için kutsal görevini sıklıkla kestiği biliniyor."

İngiliz Protestan Misyoner H. D. LEVEES 12 Mayıs 1822 tarihli, Odessa'dan merkeze yolladığı rapor Mr Barker'in dikkatini dört İncil'in Kürtçeye çevrilmesine çektiğini Kürtçenin Kürtlerden başka Asuri bakiyeleri Nasturi, Keldani, Süryani çoğunluğu tarafından kullanıldığını, çevirinin bu açıdan önemli olduğunu yazar. Asuri bakiyeleri yer yer Kürtçe veya Arapça konuşsalar da, asıl olarak Aramice Süryanicesi bozulmuş Kürtçe, Arapça,

Ermenice, Farsça kelimeler girmiş ağızlarını konuşmakta. Çeviri Süryanice harfleri ile olmuştur. Turoyo deyimi Doğu Toros dağlarında yaşayan toplulukların karma lisanından gelmektedir. Şimdiki Midyat Süryanileri'nin konuştuğu Turoyo VULGAR lisandır, yalnız konuşulur, yazılmaz.

Sumer, Babil, Asur kavimlerinin Hammurabi kanunlarından alıntılar.

Madde 31

Eğer bir adam bir başka adamın kadın kölesinin bekâretini bozarsa 2/3 Mano gümüş verecektir. Köle kadın sahibinindir.

Madde 33

Eğer bir kadın babasının evinde oturuyorsa, kocası ölmüş ve çocukları varsa onların evleri içinden istediği birinde oturacaktır.

Eğer çocuğu yoksa kayınpeder gönlünün istediği oğluna onu verecektir.

Eğer isterse kayınpederi onu karılık için kendine alabilecektir.

Eğer kocası ve kayınpederi ölmüş, çocuğu yoksa o bir duldur, istediği yere gider.

Madde 44

İster bir Asurlu erkek ister bir Asurlu kadın, belli fiyatı kadar bir adamın evinde rehin olarak oturursa ve fiyatı karşılığı alınmışsa onu dövecek, saçını yolacak, kulaklarını parçalayıp delecek haklara sahiptir.

Madde 53

Eğer bir hamile kadın kendi kendine, isteyerek bir çocuk düşürürse onu itham ve ispat ederlerse kazığa çakılacaktır ve onu gömmeyeceklerdir.

Eğer çocuğunu düşürme sırasında ölürse onu kazığa çakacaklar ve gömmeyeceklerdir.

Madde 56

Bir bakire kendi rızasıyla bir adamla birlikte olursa, adam buna yemin ederse, adamın karısına yaklaşılmayacak aynı cezalandırılmayacak karşılık olarak bakirenin fiyatı olan gümüşün üç katını bakireyi kirleten ödeyecektir.

Madde 57

Bir adamın karısının tablehinde (vesikasında) yazılmış olan, ister vurma (dayak atma) olsun, hakim önünde yapılmalıdır.

Madde 58

Bir adamın karısının bütün azalarda (durumu) ister göz oyma, ister kulak kesme olsun, Gallu'ya (şehir büyüğü) bildirilmiş olacak ve o gelecek, tabletinde yazıldığı gibi uygulayacaktır.

Madde 117

Eğer bir adam ödemediği borç yüzünden bir başka adam (yakalandıysa) yakalanan adam karısını, oğlunu veya kızını para karşılığı kendi yerine veriyse veya hepsi hizmet için verildilerse, satın alanın evinde veya hizmet karşılığı tutanın evinde 3 yıl çalışacaklar,

dördüncü yılda özgürlüklerine kavuşacaklar.

Madde 199

Eğer bir adamın kölesini (Köle anlamı, Sumerce'de hayvanları ve eşyayı kapsayan bir anlama sahiptir. Görüldüğü gibi köleler, hayvanlarla bir tutulmaktadır) kör ederse veya kemiğini kırarsa fiyatının yarısını ödeyecektir.

Kadim bir topluluk olan Asurlular Tanrının gazabına uğramış gibi hep katledildiler. MÖ 612'de Ninova'nın yakılıp yıkılmasından günümüze kadar dur durak bilmeyen saldırı ve göçe maruz kalan Asurlular, Nasturiler, Süryaniler, Yakubiler, Keldaniler'in son derece zor olan bu durumları, Loyard aracılığıyla Batı dünyasına iletildi.

Asurlular'ın önce Tarih sahnesinden silinmiş olmalarına rağmen Ortadoğu'da bazı toplumlar onların bazı töre ve geleneklerini günümüze kadar devam ettirmişlerdir. Örneğin evlilik hususunda çok bilinen ve "berdel" diye tabir edilen, kız almak için kız vermek geleneği, bugün Kürtler ve Mardin bölgesinde yaşayan Yakubi Süryaniler arasında oldukça yaygındır. Yine bir başka evlilik şekli olan Kürtçe'de de "Jına Bire Markırıye" olarak tabir edilen ölen kardeşin eşini alma işlemi de o dönemlerden kalmadır.

Bir başka gelenekte tefeciliktir. O dönemin Asurlular'ı için bir ticaret yöntemidir. Gümüş para veya altının para karşılığında alınıp satılması işi, bugün de Ortadoğuda yaygın olan bir ticaret şeklidir.*

Kaynaklar

1) Sumer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi Şadoğa Fermanı, Prof Dr Mebrure Tosun, Doç Dr Kadriye Yalvaç Ankara 2002

- 2) Ninova ve Kalıntıları, Austen Henry Layant 2000
- 3) Arya Uygarlıklarından Kürtlere, Selahaddin Mihtuli, 1992 İstanbul
- 4) Romalılar zamanında Kapadokya Pont ve Artaksiad Krallıkları, Ord Prof Şemseddin Günaltay, 1951, Ankara
- 5) Cenup Doğu Anadolunun Eski Zamanları Kurmay Yrby Kadri Perk, 1944, İstanbul
- 6) Bütün cepheleriyle Diyarbakır, Şevket Beysanoğlu, 1963, İstanbul
- 7) Osmanlı Anadolusunda Anglo Sakson (Protestan) Misyoner Faaliyetleri (1816 - 1856) Esra Danacıoğlu 1993, İzmir, Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi
- 8) Claudius James Rich'den İstanbul İngiliz Elçiliği Şapel'i din görevlisi Lindsay'a rapor. 17.11.1815